

Jaromír JANOUŠEK, Verbální komunikace a lidská psychika, Praha: Grada, 2007, 169 s., ISBN 978-80-247-1594-0.

Významný český sociální psycholog a vysokoškolský pedagog prof. Jaromír Janoušek je autorem celé řady publikací o mezilidské komunikaci (první monografii publikoval již r. 1968), jež se vyznačují systematičností, informovaností a formální vytríbeností ve zpracování daného tématu. Publikace, která je předmětem této recenze, jen potvrzuje výše uvedené charakteristiky Janouškova díla. Téma komunikace je v ní zasazeno do širšího kontextu fungování lidské psychiky. Děť z pera domácích i překladových autorů je u nás poměrně mnoho, většinou pragmaticky zaměřených, Janouškova předmětná publikace má ovšem oproti nim tu výhodu, že od počátku jde přímo k podstatě problému, poukazuje totiž na vnitřní psychickou funkci komunikování a na zásadní aspekt, na „verbální komunikační akt a jeho významovou strukturu“ (s. 49–59). To je nesmírně důležitý moment verbální komunikace, která je zásadním nástrojem činnosti sociálních pracovníků, neboť tu jde, kromě jiného, o srozumitelnost toho, co se říká, např. také v situacích, kdy je třeba brát ohled na nálady a náročné situace komunikanta, jinak řečeno, jak taktně a šetrně sdělit to, co je nezbytně důležité. Totéž lze říci mnoha různými způsoby a s různými výsledky. V souvislosti s tím je také důležité a zajímavé propojení interpersonální komunikace s vnitřní řečí, jemuž autor věnuje mimořádnou pozornost (s. 61–87). Janoušek zde podává „propracovanou koncepci“ vnitřní řeči u L. S. Vygotského (české vydání r. 1970 a 1976). Autor podává potřebnou dávku teorie, ale, jak připomíná v předmluvě, zabýval se také intenzivním výzkumem aktů komunikace při řešení problémů v rámci společné činnosti a dalších. Získané poznatky využil ve svých publikacích a tím velmi zvýšil jejich učební hodnotu.

Autorova předmětná kniha, která nepochybně patří mezi nejzdařilejší publikace českých psychologů vůbec, zahrnuje tematicky všechny podstatné aspekty interpersonální komunikace. Začíná historickým uvedením do pojetí řeči a jazyka, vysvětluje, co je znak a význam, jakou funkci hrají významy „v obsahové charakteristice lidské psychiky“ (např. jejich mentální významy, jejich projevy v prožívání), analýzu produkce a recepce řeči, problém zpětných vazeb, vývoj interpersonální komunikace v souvislosti s vývojem řeči v ontogenezi, problémy metakomunikace a mnoha dalšího. Velmi poučná a praktická je kapitola nazvaná „interpersonální a skupinové aspekty vztahu mezi verbální komunikací a lidskou psychikou“ (s. 89–113) – vedle motivačních aspektů tohoto tématu zde studující najde mnoho informací o klamání a lhaní, o komunikaci v malé skupině, o vedení rozhovoru a mnoho dalšího. Pokud se lhaní týče, např. při slibování v situaci, kdy jeho subjekt nemá v úmyslu slib dodržet, „je to výpověď s nepoctivým úmyslem, pravděpodobně nečestná a určité nesprávná, není to však lež ani nepravdivé tvrzení“ – více se o těchto rozdílech čtenář dozví v textu (s. 97).

Recenzovaná kniha by měla být nezbytnou příručkou pro náročnou práci s lidmi ve všech oborech tzv. pomáhajících profesí, protože poskytuje žádoucí míru informací srozumitelným způsobem zprostředkovávajícím takovou úroveň pochopení věci, která umožní tvůrčí aplikaci poznatků v praxi.

Milan Nakonečný
(TF JU, nakonecny@tf.jcu.cz)